

Troost voor de ontheemden van de revolutie

Verliefd op Arnhem

tekst Harry van der Ploeg
tekening Dick Caderius van Veen

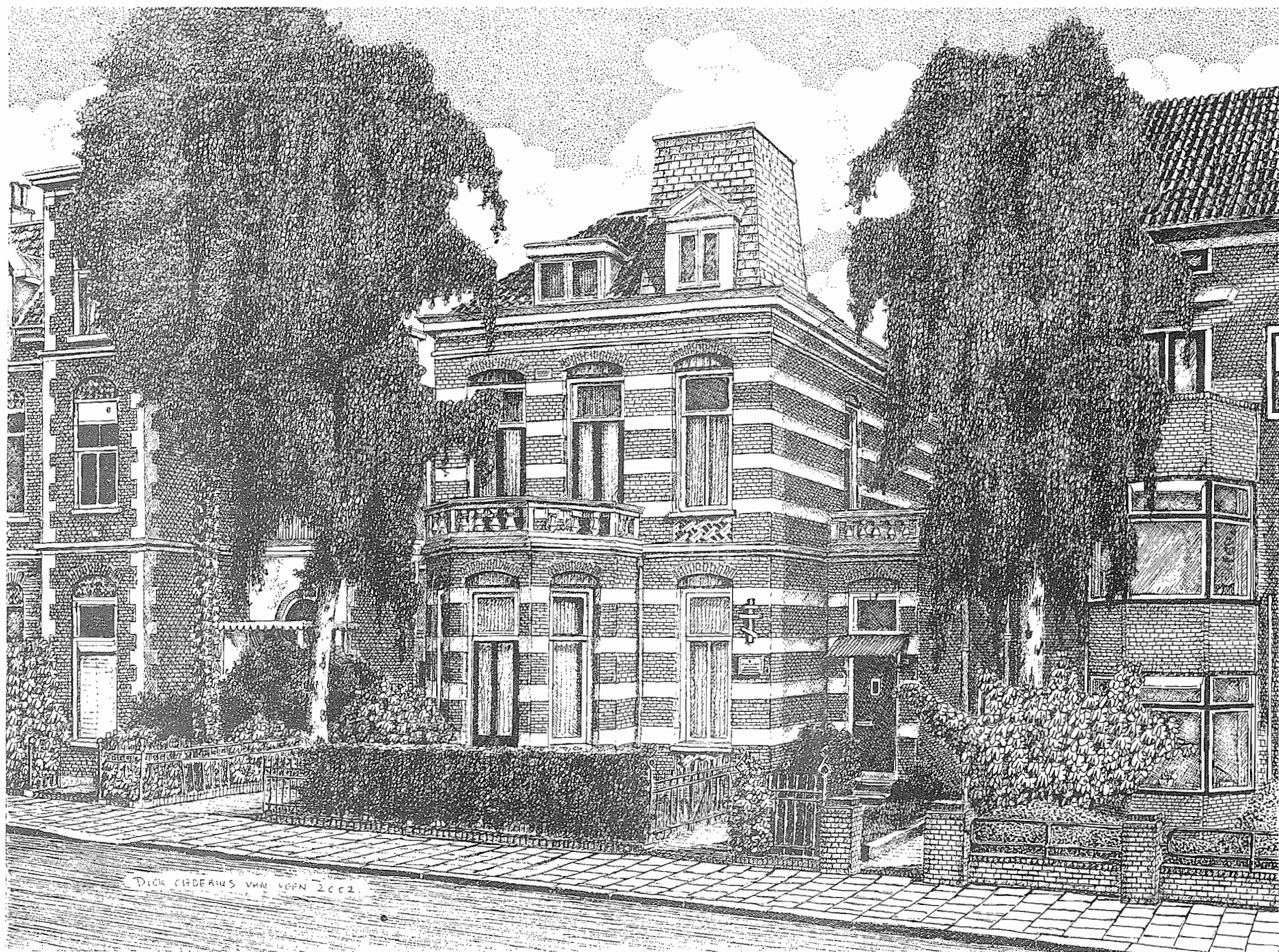
Temidden van het lint van oude villa's uit de negentiende eeuw dat de Amsterdamseweg in Arnhem flankiert kan nummer 96 in de rij nauwelijks opvallend genoemd worden. Zo te zien was het ooit een onderkomen van een familie met een huisknecht', schreef een journalist decennia geleden in de Arnhemse Courant.

Vluchtelingen van de Russische revolutie en al het geweld dat daarna in de Sovjetunie en achter het IJzeren Gordijn volgde zochten hier tijdens de vorige eeuw hun lotgenoten op, op zoek naar geborgenheid en troost in hun geloof.

Nog altijd worden hier diensten gehouden door de Russische Orthodoxe Kerk. „Maar de oude generatie is helemaal uitgestorven”, verzucht de nu tachtigjarige voormalig kerkvoogdes Xenia Kopatch in haar kamertje van het woonzorgcentrum De Drie Gasthuizen in Arnhem. „Ze liggen allemaal in Oosterbeek op het Russisch kerkhof daar. Het zijn er zeker dertig, de meeste van hen zijn nog afkomstig van de eerste generatie Russische vluchtelingen uit de Eerste Wereldoorlog.”

Kopatsch werd op 21 februari 1922 in Dnjepropetrowsk ten zuiden van Kiev en Charkow in de Oekraïne geboren in de tijd dat de burgeroorlog tussen de witte en rode legers het land in de as legde. „Toen de communisten aan het bewind kwamen begon het leven opnieuw, het volk moest het alfabet leren en met geld om leren gaan.” De hoop op een beter bestaan werd de bodem in geslagen tijden de zuiveringen van Stalin in 1932 en 1933. „Er daalde een diepe nacht neer op Rusland, ik schat dat er zo'n 3 miljoen mensen in de Oekraïne zijn omgekomen.” Toen de Duitsers in 1941 die Oekraïne binnen vielen, werden ze als bevrijders verwelkomd. Later maakten de massamoorden van de SS ook aan die illusie een einde.

Kopatch werd in 1943 door de Duitsers bij een razzia opgepakt en op de trein gezet naar een kamp in Hamburg, waar ze als

dwangarbeider in een dynamiet-fabriek moest werken. „Ik was helemaal rood van het kruit dat we in de granaten moesten stoppen.” In het kamp ontmoette ze haar latere echtgenoot Gerard Schoot en met hem trok ze na de oorlog naar Nederland. „Ik kwam in Tiel terecht, waar ik verteerd werd door heimwee.” Via twee oude Russische dames kwam ze in de jaren vijftig uiteindelijk in contact met de orthodoxe kerk in Arnhem. „Die zat nog in de zijvleugel van een kerk in Molenbeke en werd geleid door Tatiana Valk-Kotscheninga.”

De eerste ontmoeting met die vrouw is Kopatch altijd bijgebleven. „Toen ze de deur opende straalde een engel me tegemoet.” Die engel richtte de kerk in 1955 op en zei daar later het volgende over: „Er waren toen in Arnhem tamelijk veel vluchtelingen, de meeste kwamen na de Tweede Wereldoorlog uit vluchtelingenkampen uit Triest. De gezonde Russische vluchtelingen werden naar Amerika gestuurd om daar te gaan werken. De minder sterken bleven over. Nederland kreeg medelijden met deze ontheemde, meest oude gebrekkige mensen en stuurde een delegatie om ze

op te halen.” Een bejaard echtpaar dat na 1917 naar de provincie Mantsjoerije in China was gevlucht en na de komst van Mao daar het leven zuur werd gemaakt werd uiteindelijk in de Drie Gasthuizen in Arnhem opgenomen. Andere oudere sleten hun laatste levensdagen in het bejaardenhuis Huize Sylvius Meindersma aan de Annastraat in Oosterbeek. In Arnhem kwamen de vluchtelingen bij elkaar in huizen aan de Van Pallandstraat (gekocht met geld van de actie 'Een ton voor Triest'), Oranjestraat 6 en de Amsterdamseweg. „Het altaar van de

kerk hadden vluchtelingen met de trein meegenomen uit Joegoslavië”, vertelt Kopatch. De kerk is destijds ingewijd door aartsbischop Joan Schanchajsky uit Brussel. „Een heilige was dat, hij liep altijd op blote voeten in de sneeuw.” Zo af en toe nam een journalist sindsdien een kijkje in de kerk aan de Amsterdamseweg. „De eeuwenoude lithurgiën van H. Basilios en Chrysostomos klinken hier in deze eenvoudige tot keruimte ingerichte kamers even heerlijk als in de grootste orthodoxe kathedralen”, oordeelde een collega.

Verwondering over de kalender die er voor de kerkelijke feesten werd gehanteerd was er soms ook, zo blijkt uit een krantenknipsel uit 1965. „Nu de meeste kerstbomen hun weg naar de brandstapel of vuilnisbelt hebben gevonden maakt een kleine gemeenschap zich in Arnhem op om het kerstfeest op 7 januari te vieren.” Ook met pasen onstond soortgelijke verwarring. Die werd daarna met een eenvoudige verklaring uit de wereld geholpen. „De orthodoxe kerken volgen de Juliaanse kalender in plaats van de Gregoriaanse, zoals de andere kerken.”